

Fostrans Gränser

Anmälningar mot folkskollärare i Göteborgs kommun mellan 1921 och 1948

Julius Erlandson

LGHI63 Kandidatuppsats i historia

VT2023

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Bakgrund	2
3.1 Omsorg och fostran i skolan	2
3.2 Aga i skolan	3
4. Forskningsläge	5
4.1 Fostran i fokus	5
4.2 Omsorg och fostran	7
4.3 Utbildande ambitioner och moralisk reglering	7
5. Material och metod	8
5.1 Källmaterialet	8
5.2 Kategorisering av fall	9
5.3 Anmälningstyper	10
5.4 Kvalitativ analys av materialet	11
5.5 Materialets trovärdighet	12
6. Resultatdelen	12
6.1 Kvantitativ analys av materialet	12
6.2 Aga	15
6.2.1 Aga för fostran och ordning	15
6.2.2 Aga för att höja motivering och presentation	16
6.2.3 Föräldrarnas syn på aga:	17
6.2.4 Aga och den resonlige läraren	18

6.2.5 Formerna för aga	19
6.2.6 Sammanfattning av aga	21
6.3 Psykiskt	22
6.3.1 Fall där lusten för skolan dödats	22
6.3.2 Fall där eleverna mått dåligt	23
6.4 Orättvisa	25
6.4.1 Fall där elever ska ha fått gå om en klass	25
6.4.2 Fall där elever blivit orättvist bestraffade	25
6.5 Inkompetens	27
6.6 Övrigt	28
6.6.1 Fall rörande synen på läraren som plikttrogen och ordentlig	28
6.6.2 Fall rörande opassande socialt beteende	30
6.6.3 Ett fall rörande förfalskning av betyg	30
6.6.4 Ett fall rörande oförsämndhet	30
7. Avslutande Diskussion	31
7.1 Vilka typer av beteenden från lärare har anmälts?	31
7.2 Fanns det någon skillnad i vad för typ av beteende manliga och kvinnliga lärare hade anmälts för?	32
7.3 Hur har lärarna bemött den kritik de fått?	33
7.4 Vilken generell bild av läraruppdraget kan utläsas?	34
8. Sammanfattning	34
9. Förslag till vidare forskning	35

Källor

Arkivmaterial

Litteratur

Tryckt Material

Digitalmaterial

Bilagor

1. Inledning

Frågan om skolans och lärares ansvar att fostra elever är ett ämne som debatteras intensivt idag. Vissa föräldrar och politiker kräver mer av lärarkåren än att de ska förmedla kunskap till sina elever: de ska även motivera eleverna, lära dem hyfs, samt utveckla deras kreativa tänkande. Samtidigt anser vissa politiker, lärare och även föräldrar att lärare idag ägnar sig åt för mycket "flummig" verksamhet och att de istället borde fokusera på kunskap. Vilket ansvar lärare har för att fostra sina elever är dock inte någon ny fråga. Lärare har sedan lång tid tillbaka haft i uppdrag att disciplinera elever och lära dem vett och etikett. Många studier om ämnet har redan gjorts.¹

De flesta av dessa studier har dock undersökt hur lärare och andra samhällsaktörer sett på fostransuppdraget i teorin. Hur människor faktiskt har förhållit sig till detta uppdrag i praktiken finns det färre studier om.² Målet med denna studie är undersöka hur människor i praktiken har förhållit sig till lärares fostransuppdrag. Detta kommer att ske genom en granskning av anmälningar mot lärare. Anmälningarna gjordes i Göteborg under 1920-, 1930- och 1940-talet. Under denna tid var diskussionen om fostran i skolan i full fart inte minst gällande skolans vara eller icke vara. Således blir det intressant att undersöka hur lärare, föräldrar och skolansvariga resonerande om lärares fostransuppdrag under denna tid. Min förhoppning är att denna studie ska ge perspektiv på dagens debatt om skolans fostransuppdrag genom att belysa vad människor under 1900-talets första hälft tänkte om lärarrollen.

---

¹Se till exempel Joakim Landahl's *Auktoritet och ansvar* och Antologin *Utbildningens fostrande funktioner*, med Anne Berg, Esbjörn Larsson & Johannes Westberg som redaktörer. Tidigare studier har även undersökt hur lärare själva ser på sitt fostransuppdrag, till exempel Germund Larssons kapitel *Skolans fostrande roll: Från formell bestraffningsform till nödfallsåtgärd* i den nämnda antologin.

²Men se David Sjögrens *Att tukta en lärarkår - Misskötsamma folkskolelärare och deras avsked från tjänsten 1842–1862*, i Anne Berg, Esbjörn Larsson & Johannes Westberg, samt Sven Perssons och Ingegerd Tallberg Bromans *Det är ju ett annat jobb*.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka vilka förväntningar som riktades mot lärare och deras fostransuppdrag i deras praktiska lärare utövning i Göteborg mellan 1921-1948. Denna problemformulering knyter an till det tidigare forskningsläget men utgår från hur fostransuppdraget uppfattades i praktiken av föräldrar, lärare och andra inom skolans värld. Den tidigare forskning har framförallt fokuserat på tankar på den normativa nivån och vad människor ansåg att lärare borde göra, fast inte hur dessa tankar uttrycktes i praktiken. Min förhoppning är därför att studiens resultat ska komma med nya bidrag till forskningsläget.

Syftet kan brytas ner i ett antal underfrågor:

- Vilka typer av beteenden från lärare har anmälts?
- Fanns det någon skillnad i vad för typ av beteende manliga och kvinnliga lärare hade anmälts för?
- Hur har lärarna bemött den kritik de fått?
- Vilken generell bild av läraruppdraget kan utläsas?

3. Bakgrund

3.1 Omsorg och fostran i skolan

Under 1900-talet fick skolan successivt ett allt större ansvar för barns fostran.³ Samhället började under 1930-talet uppleva vad som i forskningen kallas ett socialisationsgap. Föräldrar ansågs inte ha möjlighet att ge sina barn de färdigheter de hade behov av för att klara sig i det nya samhälle som var ett resultat av industrialiseringen.⁴ Även familjestrukturen hade förändrats av industrialiseringen, vilket ledde till att familjens roll som fostrare försvårades.

---

³Sven Persson och Ingegerd Tallberg Broman, "»Det är ju ett annat jobb»: Förskollärare, grundskollärare och lärarstudier om professionell identitet i konflikt och förändring", *Pedagogisk Forskning i Sverige*. Vol. 7 nr. 4 (2002),

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiG9YHdxP7-AhXRSPEdHbC0CegQFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fopen.lnu.se%2Findex.php%2FPFS%2Farticle%2Fdownload%2F1207%2F1056&usg=AOvVaw05e142LzAqONatLG1M8VK-> (hämtad 2023-5-18) s 258.

⁴ Persson och Broman, 2002, s 259.

Skolan fick därför fylla den lucka som bildades. Dels skulle skolan fortsätta med sitt gamla uppdrag att förmedla normer och ämneskunskaper, dels ge eleverna de färdigheter som de behövde för att navigera i samhället.

Under tidigt 1900-tal arbetade skolan mycket med fostran och i mindre grad med omsorg.⁵ Skolans uppdrag var att få eleverna att utveckla rätt egenskaper och värden så att de blev "goda medborgare" vilka samhället hade nytta av. Fostransuppdraget användes även för att dölja behovet av omsorg - man trodde att så länge eleverna blev goda så skulle de också bli lyckliga. Det vill säga, fostran ansågs bidra till (eller vara) omsorg. Fostran kom även i direkt konflikt med omsorg.⁶ Till exempel så straffade man stökiga elever hårt för att fostra dem, även om de kanske egentligen var i större behov av omsorg för att komma på rätt spår.

En förändring i synsätt skedde runt 1900-talets mitt. Då började allt större fokus läggas på att fostran skulle hjälpa eleverna själva att utvecklas.⁷ Omsorg och fostran blev mer komplementära under 1900-talets andra hälft.⁸ Ett exempel är hur bestraffning i skolan förändrades.⁹ Straff i skolan kan förenklat ta två former: antingen är de offentliga och avskräckande för hela klassen eller så sker de i det tysta, med fokus på att eleven ska inse att hen har gjort fel. Den senare formen av bestraffning är vad som har blivit överlägset vanligast under senare tid.

3.2 Aga i skolan

I de anmälningar som denna studie bygger på är aga ett fenomen som är väldigt centralt. En genomgång om skolaga i Sverige är därför lämplig. Jag har i stor grad förhållit mig till vad som skrivits under denna rubrik när jag tolkat mitt material.

---

⁵Joakim Landahl, *Auktoritet och ansvar - lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning*, Diss, Stockholms universitet 2006, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj99a7iyf7-AhUpR_EDHeLqAH8QFnoECBUQAQ&url=https%3A%2F%2Fjournals.lub.lu.se%2Faiio%2Farticle%2Fview%2F16854%2F15234&usq=AOvVaw2FjuLGI3N0A2zX33XEppW (Hämtad 2023-5-18), s 217.

⁶Joakim Landahl, 2006, s 217–218.

⁷Joakim Landahl, 2006, s 220.

⁸Joakim Landahl, 2006, s 218–220.

⁹Joakim Landahl, 2006, s 222–223.

Germund Larsson, lektor i pedagogik vid Uppsala universitet, menar att föräldraraga uppstod runt medelhavet åtminstone 2000 år före Kristus.¹⁰ Aga sågs som ett medel för att fostra barn. Då tanken att skolan skulle ta på sig delar av föräldrarnas ansvar och fostra barnen tidigt uppstod blev det också naturligt att lärare skulle ha makten att aga sina elever. Lärare skulle agera som ställföreträdande föräldrar. I Sverige förtydligades att skolagan skulle ha en fostrande funktion i den första skolordningen 1571.¹¹ Tidigt kritiserades skolagan för att ha dålig inverkan på barns moral och 1878 förbjöds den i femte klass och uppåt i Sveriges läroverk. David Sjögren, lektor i pedagogik vid Uppsala universitet, menar att skolagan också reglerades tidigare under 1800-talet: straff som var menade att skymfa elever var uttryckligen förbjudna.¹² Mildare straff skulle användas före hårdare, kroppsbestraffning skulle ses som en sista utväg om inget annat hjälpte. Det fanns även regler kring vilken typ av aga som fick utdelas och att aga under raseri var synnerligen förbjudet. Att bryta mot dessa bestämmelser var olagligt.¹³

Trots den hårda kritiken förbjöds inte aga i samtliga skolformer förrän 1958.¹⁴ Intressant är även att aga i skolan i princip förbjöds som följd av att aga mot underordnade förbjöds 1957 (vilket de facto gjorde skolaga olagligt).¹⁵ Skolaga förbjöds således inte på grund av att den sågs som pedagogiskt förkastlig, även om kritiken mot den var stor. Många lärare var in i det sista positivt inställda till skolaga.¹⁶

Germund Larsson har försökt utröna vad detta berodde på genom att studera Sveriges Allmänna Folkskolläraryörelsen (SAF:s) möte den 10 augusti 1893 där skolagan debatterades livligt.¹⁷ En av de mest centrala tankar som lyftes under mötet var att lärare inte framförallt hade en rätt utan en skyldighet att aga barn. Genom sin roll som ställföreträdande

---

¹⁰Germund Larsson, "Skolagens fostrande roll: Från formell bestraffningsform till nödfallsåtgärd" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18), s 145.

¹¹Germund Larsson, 2022, s 145–147.

¹²David Sjögren, "Att tukta en lärarkår - Misskötsamma folkskolelärare och deras avsked från tjänsten 1842–1862" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18), s 105–106.

¹³David Sjögren, 2022, s 105–106.

¹⁴Germund Larsson, 2022, s 146. Aga kallades vid denna tid för "kroppslig bestraffning".

¹⁵Germund Larsson, 2022, s 148–149

¹⁶Germund Larsson, 2022, s 144–146.

¹⁷Germund Larsson, 2022, s 150–160.

förälder var det lärarens ansvar att aga barnen för att fostra dem. Att aga stökiga barn var en skyldighet flera lärare ansåg sig ha fått från kristendomen. Det var dock mycket viktigt att agan skedde på rationella grunder för att fostra barnen, inte under raseriutbrott för att ge läraren tillfredsställelse. Vid korrekt utförd aga skulle läraren känna mer smärta än eleven. Det var också viktigt att eleven insåg att hen agades eftersom hen gjort fel, inte för att läraren fått en nyck. Lärarna på mötet var också eniga om att aga kunde ges för hårt, samt att vissa metoder inte skulle användas. Nypning och örfilar var fel, ris och rotning var bättre. Att aga på "rätt sätt" sågs som en konst vilken läraren behövde bemästra. Agan skulle helst vara en sista utväg, ges i samförstånd med hemmet och läraren skulle även ta en elevs personlighet i åtanke när hen övervägde om aga var lämpligt. Vissa elever gynnades inte av aga utan tog skada av den, varför läraren som pedagog fick avgöra huruvida aga var lämpligt vid varje enskilt fall. Att aga yngre barn var bättre då de var mindre rationella, medan äldre barn istället kunde tänkas lyssna på argument. Dessutom skulle man aga sällan, eftersom för mycket aga kunde riskera att förstöra lärarens relation med eleverna. Dock så skulle inget vittne behövas, eftersom det skulle undergräva lärarens auktoritet. Utöver att aga sågs som viktig för fostran sågs den också som viktig för klassrumsmiljön och för att läraren skulle behålla sin auktoritet. Under tidigt 1900-tal började många lärare anse att aga framförallt skulle vara en sista utväg för att avskräcka från dåligt beteende.¹⁸ Vissa lärare verkar ha menat att aga inte fostrade eleven som utsattes för den, men minskade den agade elevens dåliga inflytande på sina kamrater.

4. Forskningsläge

4.1 Fostran i fokus

Forskning om skolans utveckling och skolans fostranuppdrag är omfattande. Johannes Westberg, professor i pedagogik vid Örebro universitet, har skrivit om lärares fostranuppdrag. Han ger inte någon konkret definition av begreppet fostran, men diskuterar termen i förhållande till forskning.¹⁹ Jag tolkar det som att Westberg menar att fostran kan

---

¹⁸Germund Larsson, 2022, s 164.

¹⁹Johannes Westberg, "Från statsapparater och disciplin till "educationalization" och "educational ambitions" - Teoretiska perspektiv på fostran i svensk och internationell utbildningshistorisk forskning" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18), s 297.

beskrivas som överföring av kultur, kunskap eller normer från en generation till en annan. Detta är en väldigt bred tolkning av begreppet fostran. Westberg skriver vidare att en vanlig kritik som skolan idag får är att fostran har fått en alltför stor plats på kunskapsförmedlingens bekostnad.²⁰ Viktor Englund, lektor i pedagogik vid Uppsala universitet, lyfter att liknande kritik har riktats mot skolan och dess fostransuppdrag sedan åtminstone 1800-talets början.²¹ Fostran har gamla rötter och är inte ett nytt fenomen: alla samhällen har i någon grad ägnat sig åt fostran. De mest betydelsefulla verken i olika kulturer, till exempel Bibeln, är verk som i stor grad fokuserar på fostran. Fostran ämnar förmedla normer, oftast utifrån moraliska vinklar.²²

Med andra ord, den typ av fostran som Westberg diskuterar verkar inte vara ett modernt påfund. Englund skriver förvisso om fostran i breda termer och inte specifikt om fostran inom skolan. Men normförmedling inom läroverken är en gammal tradition: till exempel var folkskolans primära mål under 1800-talet fostran till kristet levande och fostran för att eleverna skulle bli goda samhällsmedlemmar.²³

Att fostransuppdraget verkligen uppfattades som centralt för lärarrollen lyfts i en undersökning av Sjögren. I en artikel har han studerat fall från 1800-talets mitt där lärare blivit avskedade från sina positioner. Under denna tid var läraryrket fortfarande tämligen nytt. Avskedning av lärare var därför ett viktigt medel för att normalisera de bestämmelser som i 1842:s folkskolestadga reglerat lärares agerande.²⁴ Bland mer konkreta orsaker till att enskilda lärare avskedades var till exempel att läraren hade vägrat att underordna sig överordnade personer eller institutioner, till exempel skolstyrelsen.²⁵ Ett annat skäl var om läraren brast i kompetens. Viktigare än kompetens var dock om läraren var en from kristen. Vid tillsättning av lärare (som skedde via val i varje socken) togs både fromhet och kunskaper i beaktning.²⁶ Läraren skulle vara ett föredöme, inte bara för eleverna utan även för

---

²⁰Johannes Westberg, 2022, s 297–298.

²¹Viktor Englund, “Fostran – ett mångfacetterat och genomsyrande fenomen” i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18), s 9–10.

²²Viktor Englund, 2022, s 12.

²³Johannes Westberg, “2022, s 298.

²⁴David Sjögren, 2022, s 85-86.

²⁵David Sjögren, 2022, s 110.

²⁶David Sjögren, 2022, s 87–88.

andra församlingsmedlemmar. Det skedde även att lärare blev avsatta för att de var fulla eller betedde sig ”okristligt” *utanför* skolan.²⁷

4.2 Omsorg och fostran

Joakim Landahl har skrivit om skolans fostransuppdrag under 1900-talet; han skiljer mellan två begrepp vilka han kallar omsorg och fostran.²⁸ Fostran innefattar skolans uppgift att lära barn hur de ska bete sig, det vill säga normförmedling. Omsorg innefattar skolans arbete med att hjälpa elever som personer, vilket bland annat innebär att bidra till deras personliga utveckling och att lösa problem som ger dem sorg. Runt 1900-talets mitt skedde en förändring i skolan: istället för att fostran prioriterades på omsorgens bekostnad började de två uppfattas som komplementära.²⁹ Eleven som individ blev viktigare: skolans uppdrag var inte längre enbart att förmedla kunskap utan även att hjälpa eleverna att växa som personer.

4.3 Utbildande ambitioner och moralisk reglering

Westberg skriver om begreppet “utbildande ambitioner”, viljan att påverka barns utveckling med ett tydligt mål.³⁰ Utbildande ambitioner kan innebära en önskan att överföra vissa kunskaper till barn, men begreppet innefattar även önskan att påverka barns beteende och personlighet. Utbildande ambitioner har med tiden förändrats i och med att samhällets syn på barn har förändrats. Då barn idag uppfattas som mer rationella än tidigare försöker lärare också att påverka barnen på ett annat sätt än tidigare. Detta kan kopplas till vad som skrivits om bestraffning i bakgrunden. Bestraffning har gått från att ske öppet, för att tjäna som ett avskräckande exempel för hela klassen, till att ske privat, på ett sådant sätt att eleven ska inse att hen gjort fel och kan lära sig av sina misstag. Man kan således prata om att skolans utbildande ambitioner har förändrats. Skolans fostran har idag mer mjuka aspekter än tidigare. Med Landahls terminologi kan man säga att fostran blivit mer lik omsorg. Detta är en viktig utgångspunkt för mig och jag vill i min undersökning studera hur dessa fostransideal såg ut i lärarnas praktiska yrkesutövning.

---

²⁷David Sjögren, 2022, s 102–104

²⁸Joakim Landahl, 2006, s 8–10.

²⁹Joakim Landahl, 2006, s 217–223.

³⁰Johannes Westberg, 2022”, s 310.

Westberg diskuterar även begreppet moralisk reglering, något som han anser har fått större fokus i skolan på senare tid.³¹ Moralisk reglering innebär att en individ sköter sig och följer normer, inte på grund av rädsla för bestraffning utan på grund av ett starkt samvete.

En koppling till utbildande ambitioner kan göras: genom att barn får kärlek och omsorg ska de lära sig att vilja göra rätt för sig och inte göra de vuxna som ger dem kärlek besvikna, varför barnets samvete utvecklas.

Jag kommer att använda mig av begreppen utbildande ambitioner och moralisk reglering vid min resultatdel. Vissa idéer återkommer i materialet och får stöd av ett flertal aktörer, varför konkreta begrepp att benämna dessa idéer med känns nödvändigt. Begreppen är således viktiga för att jag ska kunna sätta ord på de tankar som uttrycks i materialet.

5. Material och metod

5.1 Källmaterialet

Denna studie bygger på en undersökning av dokument i arkivet “Göteborgs Kommun. allmänna skolstyrelse”. Det finns på regionarkivet i Göteborgs stad. I detta arkiv finns en serie kallad “Övriga handlingar Ang undervisning och elever”. Det material jag använt är en del av den första volymen i denna serie, från år 1890–1937.³² Noteras bör att anmälningarna i denna volym sträcker sig fram till 1948, dvs 11 år efter det sista året för det tidsspänn som är angivet för volymen. Volymen är inte digitaliserad utan måste studeras på plats vid Göteborgs regionarkiv. Volymen innehåller anmälningar mot lärare, tryckta reglementen, uppmaningar, föredragningslistor samt skrivelser till fil Dr. Jonathan Mathias Ambrosius, som var chef för Göteborgs skolmuseum 1908–1929.³³ Jag har fokuserat på handlingsgruppen “anmälningar mot lärare”. De flesta av dessa anmälningar är riktade till folkskoleinspektör Bruno Lundgren.

---

³¹Johannes Westberg, 2022, s 312.

³²https://sok.riksarkivet.se/nad?Sokord=G%c3%b6teborg+allm%c3%a4nna+skol*&EndastDigitaliserat=false&BegransaPaTitelEllerNamn=false&lk=Ladda+kategorier&AvanceradSok=False&typAvLista=Standard&page=4&postid=Arkis+5405db3f-c1ef-4f0e-bfd3-e438e819fd51&tab=post&FacettState=undefined%3ac%7c&s=Siv (hämtad 2023-06-8).

³³”Dr. Jonathan Mathias Ambrosius”; *Riksarkivet*, < <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Mobil/Artikel/5735> > (hämtad 2023-05-23).

Genom att gå igenom källorna har jag kunnat konstruera olika “typer” av anmälningar. Sammanlagt har jag gått igenom 29 olika fall av anmälningar mot lärare. Samtliga fall gäller en anmälning mot en lärare i folkskolan. Det äldsta fallet kommer från 1921, det yngsta från 1948. De flesta blev till under 1930-talet. Många av de äldre fallen är skrivna för hand, medan de yngre i hög grad är maskinskrivna. Fallen är väldigt varierande, både vad gäller omfattning och vilka typer av handlingar som ingår. Vissa fall består av ett enda dokument på en sida, ofta en anmälan mot en lärare inskickade till folkskoleinspektören. Andra fall består dels av anmälan, dels av lärarens redogörelse, dels av folkskoleinspektörens anmärkningar. 3 fall innehåller även läkarintyg på att en elev varit illa av kroppsaga. I vissa av fallen saknas själva anmälan och man kan bara gissa sig till vad den rör sig om från de dokument som finns.

En möjlig felkälla finns tyvärr: i den studerade volymen fanns ett litet antal dokument, totalt 11 ark, som jag inte kunde tolka, då de var skrivna med mycket otydlig skrivstil. Några av dessa dokument skulle möjligtvis kunna utgöra anmälningar. Dessa extra dokument skulle förmodligen inte påverka materialet i större grad då de trender som framgår verkar stabila.

Genom att studera källor där lärare ifrågasatts för sin yrkesutövning vill jag komma åt de föreställningar som uttrycktes om lärares beteende, av lärare själva och av andra. Jag hoppas kunna tydliggöra hur läraryrkets normer gällande omsorg och fostran såg ut under perioden 1921–1948.

5.2 Kategorisering av fall

Jag inledde mitt arbete med att konstruera en översikt, ett slags register över de 29 fall som undersökts. Denna tabell återfinns som bilaga 1. Denna översikt är ett viktigt resultat och används som avstamp för den kommande kvantitativa och kvalitativa analysen av materialet. Den kvantitativa analysen ger främst en överblick över materialet. Här redovisas vilka typer av anmälningar som gjorts och de könsmonster som framkommer. Då materialet inte är särskilt brett diskuterar jag enbart de trender som kan utläsas; en breddare studie hade behövt utföras för att uppnå statistisk signifikans. Kvantitativa slutsatser kan inte dras ur denna studies material. Den kvantitativa analysen är tänkt att tjäna som en bakgrund till den kvalitativa analysen som utgör den primära delen av resultatet.

Jag har av integritetsskäl valt att inte skriva ut lärarnas fulla namn. De undersökta dokumenten är över 70 år gamla och därmed allmänna handlingar. Man kan också förmoda att de allra flesta personer som nämns i dokumenten är döda. Många av dokumenten innehåller dock känsliga uppgifter, varför jag har valt att visa respekt för släktingarna till de personer som nämnts i dokumenten.

Varje fall har döpts efter efternamnet på den lärare som anmälts i fallet. Två lärare har anmälts i fler än ett fall, för dessa listas ett nummer för att skilja fallen åt. I ett fall har jag inte kunnat uttyda lärarnas namn, detta fall refereras till som ”Okänd”. I fotnoter och källhänvisning har den första bokstaven i lärarnas förnamn noterats. Två lärare har efternamnet Andersson, för dessa listas den första bokstaven i deras förnamn även i brödtexten.³⁴

Det viktigaste dokumentet i varje fall, oftast själva anmälningen om den finns, har döpts till “den anmälda lärarens namn-1”. “Sandgren-1” för huvuddokumentet i fall Sandgren, ”Hammarband-1” för huvuddokumentet i fall Hammarband, etc. De tillhörande dokumenten har i varje fall döpts till “lärarens namn”-siffra. Till exempel Sandgren-2 för det andra dokumentet i fallet Sandgren.

För huvuddokumentet i varje fall har jag i registret lagt in datum, vem som har skrivit dokumentet, till vem dokumentet riktas, lärarens kön, elevens kön, anmälningstyp.

Detta är således vad som antecknats för huvuddokumentet i varje fall. För övriga dokument i fallen har liknande men inte lika utförlig information noterats. Anteckningar om dessa övriga dokument har av platsbrist utelämnats ur registret. Fall A Andersson ligger dock i Bilaga 2, för att ge ett illustrerande exempel.

5.3 Anmälningstyper

Ett stort arbete lades ned på att hitta analytiska kategorier om anledningarna till att lärarna blivit anmälda. I takt med att arbetet med materialet fortlöpte blev det tydligt att de

---

³⁴I referens och fotnoter har jag i så stor grad som möjligt följt dessa regler även vid referens av personer andra än lärarna. Undantaget är folkskoleinspektören, som alltid benämns med titel.

anledningar som lärare hade anmälts för ofta hade gemensamma drag. Det rörde sig om samma fenomen, till exempel att en lärare hade agat en elev för hårt eller fått sina elever att må dåligt. Jag har utifrån de anmälningar som studerats satt samman 5 anmälningstyper, som kommer att användas som analytiska kategorier. Dessa är:

Aga - läraren har agat för hårt, för ofta eller på fel sätt.

Psykiskt - lärarens beteende har fått elever att må dåligt, känna sig osäkra eller på annat sätt påverkat deras känslor negativt.

Inkompetens - läraren har slarvat med jobbet eller har inte klarat av sina uppgifter.

Orättvisa - läraren har behandlat en elev orättvist.

Övrigt - läraren har gjort något annat uppseendeväckande, till exempel begått ett konkret lagbrott.

5.4 Kvalitativ analys av materialet

För att undersöka lärarnas, föräldrarnas och folkskoleinspektörens tankar om läraryrket och lärarnas uppdrag har jag utfört en kvalitativ analys av materialet. Genom att lyfta de fall som tillhör de ovan nämnda typfallen vill jag analysera olika typer av situationer där gränserna för lärarnas uppdrag kom till uttryck. I de flesta av dokumenten som hör till de olika fallen har lärare, folkskoleinspektören eller föräldrar argumenterat för hur lärare bör bete sig. Detta har ibland skett explicit, då lärare diskuterat sin lärarroll, men oftast har det skett implicit då skribenten betonat vad som är eller inte är ett passande beteende för lärare.

Den största anmälningstypen är aga. Alla fallen inom denna typ kommer inte att diskuteras. Istället kommer jag att lyfta de större trender som verkar finnas för typen aga. De andra fyra anmälningstyperna innehåller färre fall och samtliga fall i dessa typer kommer därför att diskuteras. Även för dessa andra typer försöker jag dock framförallt att betona de trender som kan ses bland fallen inom typerna. Analysen kommer att göras utifrån begreppen fostran, omsorg, utbildande ambitioner och moralisk reglering.

Det bör även betonas att det i mycket få fall framkommit vad resultatet av anmälningen blivit. Även om detta självfallet är tråkigt så anser jag att det gått att tydligt se hur auktoriteter som folkskoleinspektören sett på lärarrollen i de olika fallen.

5.5 Materialets trovärdighet

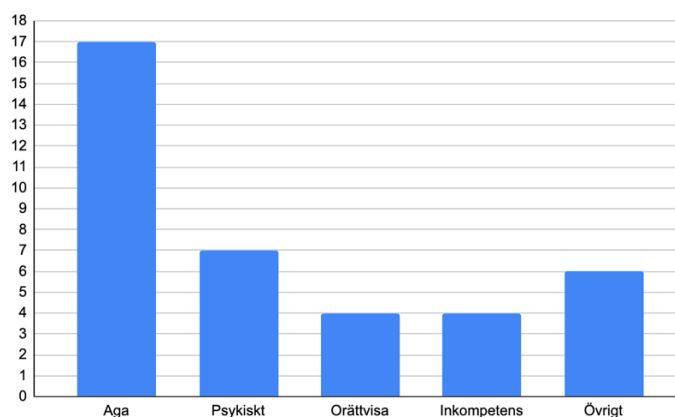
Det var svårt att veta om den information som presenterats i de undersökta dokumenten är riktig, särskilt som det ofta rör sig om abstrakta ting som en lärares motiv till att bestraffa en elev. Det viktiga var att jag kunde se argument, normer och förklaringar i de skäl som inblandade parter angett i källorna. Det är alltså snarare föreställningarna om sakernas förhållanden än vad som faktiskt förekommit som har studerats. Att materialets trovärdighet var svår bedömd var därför inte ett problem för studien.

6. Resultatdelen

6.1 Kvantitativ analys av materialet

I det undersökta materialet fann jag totalt 29 anmälningar mot folkskollärare, vilka hade gjorts mellan 1921 och 1948 (se bilaga 1). Dessa fördelades över de fem anmälningstyper jag redogjorde för ovan. För att ge en bild av hur fördelning av anmälningstyper såg ut har jag gjort nedanstående figur. Viktigt att notera är att vissa fall har klassats under flera anmälningstyper.

Diagram 1. Anmälningar summering

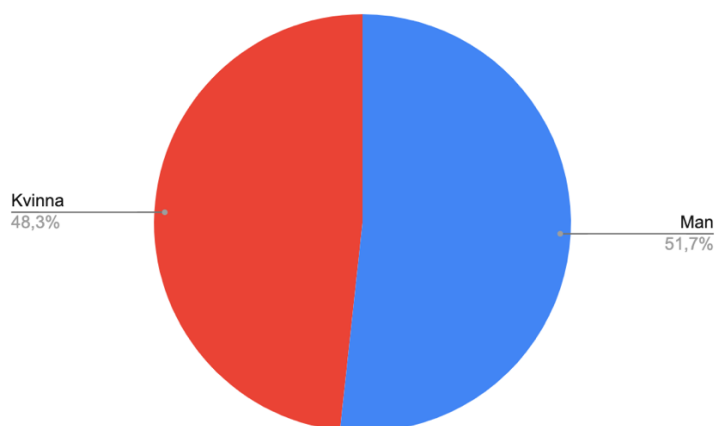
Diagrammet är sammansatt utifrån tabellen i bilaga 1.

Som figuren visar var aga den anmälningstyp som var med i flest antal fall. Bland 17 av 29 fall, det vill säga cirka 59% av fallen var aga en av anledningarna till att anmälningen hade gjorts. I 6 av 7 fall under 20-talet, 10 av 19 fall under 30-talet och 1 av 3 fall under 40-talet var aga en anmälningsfaktor (se bilaga 1). Viktigt att notera är även att alla anmälningar utan

en som kom in under 1920-talet rörde aga. Det går därför inte att se något mönster av att föräldrar med tiden blev mer benägna att anmäla aga. Möjligtvis kan man se att de med tiden blev mer benägna att anmäla företeelser som inte var aga.

Ur könsfördelningen av anmälningarna framträder ett visst könsmonster:

Diagram 2. Anmälningar könsfördelning

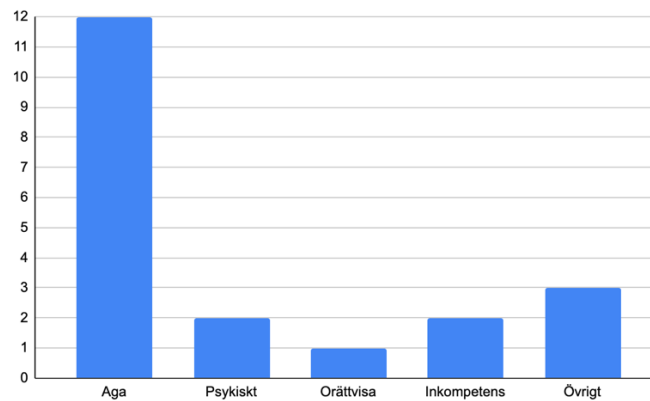
Diagrammet är sammansatt utifrån tabellen i bilaga 1.

15 av de 29 fall som analyserats berörde män, vilket motsvarade ungefär 52% av fallen. Historikern Christina Florin skriver att kvinnor 1920 utgjorde lite över 55% av folkskollärarna i Sveriges städer.³⁵ Detta är en siffra som hade legat relativt stabil sedan 1882. De fall som i denna studie undersökts härstammade förvisso från 1921–1948, men eftersom siffrorna hade varit stabila i 40 år antar jag att det även under den period jag undersökt fanns en viss överrepresentation av kvinnor i folkskollärare yrket i Sveriges städer. Män var således förmodligen mer överrepresenterade bland anmälningarna än vad min statistik gett sken av. Den statistiska signifikansen är tyvärr ett problem som hindrat mig från att i denna studie dra några breda slutsatser utifrån könsfördelningen. Dessutom var 4 av anmälningarna för aga mot män riktade mot samma lärare.

³⁵Christina Florin, *Kampen om Katedern: Feminiserings- och professionaliseringsprocessen inom den svenska folkskolans lärarkår 1860-1906*, Acta Universitatis Umensis, NR 82, Universitetet i Umeå 1987, <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:642087/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-19), s 58.

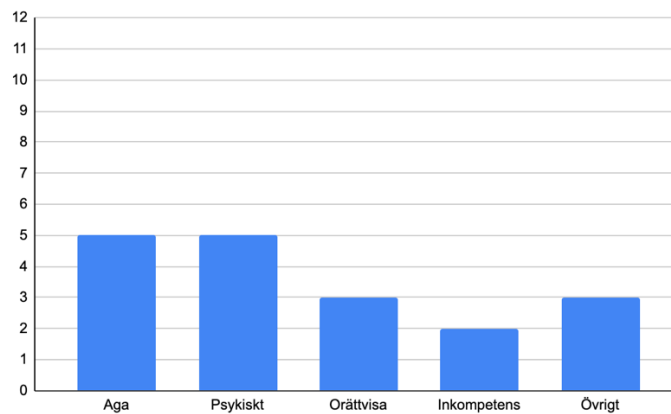

Diagram 3. Anmälningar mot män

Diagrammet är sammansatt utifrån tabellen i bilaga 1.

Diagram 4. Anmälningar mot kvinnor

Diagrammet är sammansatt utifrån tabellen i bilaga 1.

Aga var den vanligaste anmälningstypen som manliga lärare blev anmälda för. Detta var en kontrast mot anmälningar mot kvinnor, där Aga och Psykiskt var lika vanliga anmälningstyper. Det skulle vara intressant att undersöka om denna skillnad även kan urskiljas i en bredare studie och vad den i så fall beror på. En möjlig förklaring kan vara att toleransen för vad kvinnliga lärare gjorde var lägre, varför de anmäldes för “mildare” företeelser som i min studie fallit under psykiskt, medan män oftast inte blev anmälda förrän vid fysiskt våld. Alternativt, kan det vara så att kvinnliga lärare primärt tog ut sitt missnöje mot sina elever verbalt medan manliga lärare primärt gjorde det fysiskt?

6.2 Aga

6.2.1 Aga för fostran och ordning

Aga var som noterats ovan den vanligast anmälningstypen. I 12 av de 17 fall där en manlig lärare blivit anmäld var aga en anmälningsfaktor, för kvinnliga lärare var samma siffra 5 av 13.

Till att börja med kan konstateras att ingen av lärarna som blev anmälda för att ha utdelat aga nekade till att ha agat. Ingen av lärarna uttryckte heller att det var fel att aga. I många av fallen så lyfte lärarna istället fram varför de agat. Den vanligaste motiveringen var att agan utdelats för att fostra elever. I ett fall sades detta uttryckligen: lärarinna Grönvall hade agat elever för att få dem att förstå att hon menade allvar.³⁶

I många andra fall angavs fostran mer implicit vara anledningen till att barnen agats: Lärare Enebrand agade en pojke för skolk, lärarinna Jonasson agade en pojke för att han störde ordningen i klassen, lärare Helgesson agade en pojke då han skrikit och inte velat vara tyst.³⁷ Helgesson skriver att han:

Då jag till sist begrep, att ord intet betydde, utan här måste handlas "nu, ofördröjligen och i ett sammanhang" tog jag en liten pinne och gav honom ett nyp över benet. Då han fortsatte fick han ett till. (G Helgesson till folkskoleinspektören 7 mars, 1930)
[G Helgessons understrykning]

I enlighet med begreppen utbildande ambitioner och moralisk reglering kan det ses som att lärarna i dessa fall hade en pedagogisk ambition att stärka sina elevers moraliska reglering: man agade barnen för att de skulle sköta sig i framtiden. Denna bild förstärks tydligt i ett fall. Lärare Lidell framhöll att han valde att aga en pojke precis inpå att denne skolkat, eftersom pojken då fortfarande hade sin olydnad i minnet.³⁸ Dessa tankar liknar i stor grad de som Larsson lyfter från Sveriges Allmänna Folkskolläraryörelses (SAF:s) möte, vilket

---

³⁶L Grönvall till folkskoleinspektören 23 april, 1934.

³⁷E Enebrand till överläraren i Redbergs Distriktet, 24 april, 1937. Redogörelse av folkskoleinspektören 10 april, 1934. G Helgesson till folkskoleinspektören 7 mars, 1930.

³⁸Redogörelse av D Lidell 1 maj, 1921.

diskuterats tidigare i uppsatsen. Man agade för att upprätthålla klassrumordningen, avskräcka från dåligt beteende, samt för att fostra eleverna.

Det tycks även ha varit ett mål med agan att fostra eleverna generellt, inte enbart gällande hur de betedde sig i skolan. Detta kunde utläsas av fall där eleverna agades för företeelser som inte direkt hade med klassrumsmiljön att göra, utan där de bestraffades för dåligt uppförande generellt. Gymnastikläraren Sandgren såg till att en grupp pojkar fick sänkt ordningsbetyg och agade dem efter att de busringt honom, läraren Nilsson agade en pojke efter att han stulit från familj, klasskamrater och skolan.³⁹ Det verkade således som att lärarna såg det som sin uppgift att fostra eleverna även då de gjorde något fel utanför skolan. Det sociala uppdraget som goda samhällsmedborgare, vilket Sjöberg skrivit om, verkar således vara en föreställning som var förankrad hos lärarna.

6.2.2 Aga för att höja motivering och presentation

Några lärare uppges även ha agat sina elever i syfte att höja deras studieprestationer. I fallet G Andersson 1 har lärare G Andersson agat en pojke hårt då han slarvat med läxan, för att motivera honom att arbeta hårdare. G Andersson hade sett pojken cykla dagen innan ett läxförhör, vilket han tolkade som att pojken inte tog sin läxläsning på allvar. Agan verkade ha haft önskad effekt då pojken efter bestraffningen ansträngde sig mer.⁴⁰ Lärare Johan uttryckte att han agat en pojke för att motivera honom och öka hans villighet för att arbeta, inte för att pina honom.⁴¹ Lärarinna Grönvall verkade ha haft för avsikt att öka elevernas studieresultat med aga, då hon agat dem då de inte gjort sin läxa.⁴² Aga verkade därför i dessa fall av lärarna inte enbart ha uppfattats som ett straff som skulle avskräcka från dåligt beteende, utan även som ett pedagogiskt redskap som kunde användas för att sätta fart på eleverna. En utbildande ambition har således varit att göra eleverna flitigare och agan setts som ett medel för att uppnå detta mål.

---

³⁹S Sandgren till folkskoleinspektören 9 juni, 1948. H Nilsson till barnavårdsnämnden 17 oktober, 1928.

⁴⁰G Andersson till folkskoleinspektören 20 oktober, 1927.

⁴¹B Johan till allmänna folkskolestyrelsen 27 november, 1923.

⁴²L Grönvall till folkskoleinspektören 23 april, 1934.

6.2.3 Föräldrarnas syn på aga

Intressant nog så var det också ovanligt att föräldrarna hade någon invändning mot användningen av aga. I de fall då föräldrarna anmälde aga var det oftast för att de uppfattade att den hade gått för våldsamt till. Lärarinna Jonasson blev anmäld av en pappa för att hans son kommit hem med ledskada som enligt fadern orsakats av Jonassons aga.⁴³ I fallen G Andersson 1, G Andersson 2 och G Andersson 3 förekom läkarintyg, som styrkte att eleven fått blåmärken av aga.⁴⁴ Lärarinna Johansson skulle ha ryckt av delar av en flickas hår då hon lett fram flickan till katedern.⁴⁵ I 5 fall användes ordet misshandel av den anmälade parten.⁴⁶ I fallen Johan och G Andersson 1 hade föräldrarna till och med gått till tidningen och i fallet Jonasson hade en pappa hotat med att gå till pressen.⁴⁷ Detta vittnar om att föräldrarna såg allvarligt på händelseförloppet.

I de anmälningar jag studerat verkade föräldrarna vara emot för hård och våldsam aga. Däremot saknades kritik mot aga överlag. Tvärtom var flera föräldrar positiva till aga. Lärarinna Hagström hade till och med blivit uppmanad av en flickas föräldrar att aga henne, då hon var bångstyrig.⁴⁸ I fallet A Andersson hade en agad pojkes mamma tidigare tyckt att det var bra att pojken blev agad. Hon anmälde först när pojken fått feber samma dag som han blivit agad.⁴⁹ I fall Johan poängterade en pojkes far att han inte var emot aga i skolan då den kunde vara nödvändig. Han underströk samtidigt att den hade gått för långt och inte fick utföras av "barbarer och nidningsdådare".⁵⁰

Det fanns dock ett undantag där kritik uttryckligen riktades mot aga som fenomen. I fall G Andersson 1 var en pappa mycket skeptisk till aga. Han menade att den förstörde lärarens och elevernas relation och dödade de senares läslust. Den moderna skolan borde ha bättre medel att disciplinera elever med.⁵¹

---

⁴³Redogörelse av folkskoleinspektören 10 april, 1934.

⁴⁴Läkarintyg från distriktsöverläkaren till folkskoleinspektören 5 februari, 1930. Läkarintyg av läkare Nicolai 10 oktober, 1927. Läkarintyg 24 oktober, 1928.

⁴⁵H Johansson till folkskoleinspektören, 9 december 1933.

⁴⁶Enebrand till överläraren i Redbergs Distriktet 24 februari, 1937. Herr Bååt till folkskoleinspektören 16 oktober, 1927. Inbjudan till föräldramöte från elevs fader till Folkskoleinspektören, datum saknas. Rapport av S Hagström 29 april, 1924. Victor L till folkskoleinspektören 24 oktober, 1928.

⁴⁷Folkskoleinspektören till allmänna folköverstyrelsen 14 februari, 1930. Inbjudan till föräldramöte från elevs fader skickad till Folkskoleinspektören, datum saknas. Redogörelse av folkskoleinspektören 10 april, 1934.

⁴⁸Rapport av S Hagström 29 april, 1924.

⁴⁹Folkskoleinspektören till A Andersson 22 november, 1932.

⁵⁰Inbjudan till föräldramöte från elevs fader skickad till Folkskoleinspektören, datum saknas.

⁵¹Herr Bååt till folkskoleinspektören 16 oktober, 1927.

Med faderns egna ord: ”Saken synes mig så mycket mera betänkelig och värd att uppmärksamma, som vårt moderna skolväsen utan tvivel bjuder andra, mer effektiva [sic!] och tidsenliga uppfostringsmetoder.”.⁵² Som nämnts i bakgrunden kritiserades aga under andra hälften av 1800-talet för att ha dålig inverkan på barns moral och vissa av dessa tankar verkar ha lyst igenom här. Fadern verkade förorda moralisk reglering, att eleverna skulle inse när de gjort fel, framför rädsla som en utbildande ambition. Men fadern som lyfte fram dessa tankar var som sagt unik i mitt källmaterial.

Möjligtvis skulle man även kunna lyfta fall Sandberg 2 där föräldrarna i en klass gjort en namninsamling mot en lärarinna som kritik mot aga. Anmälaren framhöll att det inte längre var skolans uppdrag att slå i barnen kunskaper.⁵³ Detta kanske även kan tolkas som att det inte är kritik mot aga generellt, utan mot att lärarinnan hade använt den för godtyckligt och för ofta.

6.2.4 Aga och den resonlige läraren

I flera fall så hade anmälaren besökt skolan för att prata med läraren innan de lämnade in en anmälan. Lärare A Andersson hade agat en pojke på ett hårdhänt sätt. Modern menade att när hon besökte skolan så ville läraren inte lyssna på hennes klagomål och förolämpade henne. A Andersson i sin tur menade att modern var aggressiv och upprörd.⁵⁴ Lärare Johan skulle ha agat en pojke på ett sådant sätt att fadern menade att det var misshandel det handlade om. Fadern skulle ha besökt skolan för att prata med läraren, varpå den senare förklarade att han agat pojken då han varit slarvig med skolarbetet. Pappan ska då ha frågat om det inte var lärarens jobb att motivera barnen, vilket läraren blev mycket förnärmad över: han ska nämligen lagt mycket kraft på att hjälpa pojken, på resten av klassens bekostnad. Otrevligheter utbytes, vilket båda parter ångrade.⁵⁵ Läraren Enebrand skulle misshandlat en pojke på grund av frånvaro och tvingat honom att erkänna att han skolkat. Pojken skulle enligt sin syster (anmälaren) varit sjuk. Enebrand hävdade att det fanns vittnen till att pojken

---

⁵²Herr Bååt till folkskoleinspektören 16 oktober, 1927.

⁵³Namninsamling mot L Sandberg skickad till Göteborgs allmänna folkskolestyrelsen 29 januari, 1932.

⁵⁴A Andersson till folkskoleinspektören 24 november, 1932. Folkskoleinspektören till A Andersson 22 november, 1932.

⁵⁵Arvid W till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 19 november, 1923. B Johan till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 27 november, 1923. Inbjudan till föräldramöte från elevs fader skickad till Folkskoleinspektören, datum saknas.

hade skolkat. Han menade även att han ville pojkens bästa. Pojkens syster hade dragit tillbaka sin anmälan då hon förstått att pojken fått kläder från lärarna i skolan.⁵⁶

Alla tre av dessa fall vittnar om att elevernas anhöriga verkade anse att läraren skulle vara en förnuftig person som de kunde prata med för att lösa problem som uppstått i klassen. Då alla lärarna hade haft möten med de anhöriga verkade de hålla med om att detta var en nödvändig del av läraryrket. Att diskutera med hemmet för att lösa problem i skolan verkade således ha gamla rötter. Detta liknar de tankar Sjögren lyft om läraren som den duktiga medborgaren: läraren skulle vara en god medborgare, ett föredöme för sin församling.

Från Enebrand och Johan framkom det att lärarna ansåg att de inte behövde tolerera vilket bemötande som helst: det var en del av deras jobb att ha möten med föräldrarna, men om detta skulle ske fick föräldrarna också vara artiga och visa lärarna respekt. Även om lärarna verkade hålla med om att det var deras ansvar att vara goda medborgare menade de också att de som sådana förtjänade respekt.

Svaret från Enebrand är särskilt intressant, då han försvarade sig genom att betona att han ville pojkens bästa. Pojkens syster verkade också acceptera detta argument då hon drog tillbaka sin anmälan, trots att pojken enligt henne själv blivit misshandlad. Det viktiga för systemen var kanske inte att Enebrand hade agat pojken, utan att hon trodde att Enebrand var illvillig och obehärskad. Det var således inte agan i sig som var problemet, utan om den hade utdelats på ett orättvist sätt.

6.2.5 Formerna för aga

Det var inte bara agats vara eller icke vara som diskuterades. I flera av de fall som studerats lades stort fokus av såväl lärarna som folkskoleinspektören på *hur* aga hade utdelats. Det fanns tydliga regler kring aga.⁵⁷ Dessa regler verkade ha tagits på allvar av lärarkollektivet. I princip alla lärare som utdelat aga vittnade om på vilket sätt agan hade delats ut: vilka redskap de använt, var de slagit eleverna samt om örfilar givits. Lärarinna Jonasson fick det markerat av folkskoleinspektören att hon agat med en pekpinne, i fallet G Andersson 3

---

⁵⁶E Enebrand till Överläraren i Redbergs Distriktet 24 februari, 1937.

⁵⁷Man fick inte aga med alla typer av redskap, mildare åtgärder skulle användas i första hand och man fick definitivt inte aga under raseriutbrott.

kommenterades att läraren G Andersson agat med en spatserkäpp (vilket han höll med om var fel).⁵⁸

I ett fall hade en lärare, Lidell, även övervägt huruvida aga var rimligt att använda eller inte. Lidell lyfte fram att han hade tolkat lagen som att aga enbart borde användas i nödfall. Agan hade i detta fall utövats mot en pojke som varit otrevlig hela sin skoltid. Efter att pojken skolkat hade läraren frågat honom varför han inte meddelat att han inte hade tänkte komma på lektionen, vilket pojken svarade ohövligen på. Efter noggranna funderingar och överväganden med skolans föreståndare bestämde läraren sig för att aga var lämplig. Pojken agades med föreståndaren som vittne.⁵⁹ Även i ett annat fall hade det förekommit överläggningar. Gymnastikläraren Sandgren diskuterade med överläraren vad några pojkar gjort, innan han beslutade att aga pojkarna. Sandgren hade blivit anmäld för att han inte hade ett vittne när han agade. Till sitt försvar framhöll han att kravet på vittne var en rekommendation, inte ett måste.⁶⁰

Ur fallet G Andersson 3 framgår det att aga under vredesmod var värre än att aga för hårt. När inspektören påtalade för läraren att han agat i vrede höll läraren med om att han begått fel.⁶¹ Dock verkade ett missförstånd uppstått mellan inspektören och läraren, då läraren vid ett senare datum skrivit till inspektören om att han blivit anmäld för att ha agat i vredesmod. Läraren menade att han agat för hårt, men inte under vredesmod.⁶²

Att aga en elev under vrede verkade således ha setts som värre än att aga för hårt. Detta kan kopplas till vad som diskuterats i den tidigare forskningen om lärarrollen: lärare skulle inte enbart ha goda ämneskunskaper utan skulle också vara förebilder för sin omgivning. De skulle vara goda exempel för sina elever, med en god moral. Anledningen till att hård aga inte sågs som lika farlig som aga under vrede kan bero på att medan det tidigare var ett tjänstefel, man använde ett verktyg på fel sätt, så var det senare ett karaktärsfel, men tappade fattningen och uppträdde på ett förkastligt sätt. Fallet G Andersson 3 styrker detta synsätt: i fallet yrkade folkskoleinspektören på att läraren G Andersson skulle få ett milt straff då han uttryckt ånger

---

⁵⁸Redogörelse av Folkskoleinspektören 10 april, 1934. Folkskoleinspektören till allmänna folkskolestyrelsen 14 februari, 1930.

⁵⁹Redogörelse av D Lidell 1 maj, 1921.

⁶⁰Folkskoleinspektören till gymnasiekonsult 5 juni, 1948. S Sandgren till Folkskoleinspektören 9 juni, 1948.

⁶¹Folkskoleinspektören till allmänna folkskolestyrelsen 14 februari, 1930.

⁶²G Andersson till folkskoleinspektören 24 februari, 1930.

och erkänt att han gjort fel.⁶³ Agan i sig verkar således inte ha varit i fokus utan huruvida läraren som hade utdelat den hade en respektabel karaktär eller inte.

Att vissa lärare var medvetna om risken att bli bestraffade för felaktigt utförd aga kommer till uttryck i ett av de studerade fallen som för övrigt är det enda fall där ett barns syn på aga uttryckligen framkommer. Lärare Lindqvist ska ha agat sin klass ofta, hårt och under skymfande former. En pojke ska ha blivit örfilad många gånger. Pojkens mamma ska även ha besökt skolan och bett läraren att inte aga pojken så hårt. Efter att ha blivit agad ännu en gång ska pojken ha talat om för Lindqvist att han haft besök av folkskolestyrelsen hemma och att läraren inte hade rätt att slå dem (barnen i klassen). Detta ska ha gjort Lindqvist mycket nervös. Han ska ha frågat om han inte var snäll och om klassen inte borde ha något att klaga på då han gav dem ordentliga läxor (det framgick inte vad "ordentliga läxor" innebar).⁶⁴

Som belystes i bakgrunden fanns det under SAF:s möte 1893 tankar om att inte alla barn skulle få nytta av att bli agade. Dessa tankar uttrycktes också i materialet. Lärare A Andersson hade agat en pojke som sedan blivit undersökt av en läkare. Läkaren menade att pojken sannolikt var en psykopat, varför det var fel att aga honom. Inspektören valde att ha med denna information i en text han skickat till den anmälda läraren, varför inspektören förmodligen lagt vikt vid informationen.⁶⁵ Lärarinna Hagström blev tillfrågad av sin anmälare varför hon hade agat en undernörd flicka. Hagström betonade att hon självfallet inte skulle ha agat flickan om hon hade vetat att flickan var undernörd.⁶⁶ Invändningen mot A Andersson verkade ha varit att agan inte skulle ha någon pedagogisk inverkan. Invändningen mot Hagström verkade ha varit att barnet skulle kunna ta genuin skada av agan. Både lärarens roll som pedagog och som någon som skulle ta hand om barnen fick alltså stöd från dessa tankar.

6.2.6 Sammanfattning av aga

Aga verkade således av lärarkåren ha uppfattats som ett straff för att fostra elever, men även som ett verktyg för att sätta spurt på deras studier. Det verkar dock ha ansetts som mycket viktigt att agan gick rätt till. Som nämnts tidigare i studien lade SAF stor vikt på hur agan utfördes och deras åsikter verkar i stort sätt vara speglade i dessa fall. Aga var inte lämpligt i

---

⁶³Folkskoleinspektören till allmänna folkskolestyrelsen 14 februari, 1930.

⁶⁴Folkskoleinspektör till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936

⁶⁵Från folkskoleinspektören till A Andersson 22 november, 1932.

⁶⁶Redogörelse av S Hagström 29 april, 1924.

alla fall och inte vid hantering av alla elever. Även när aga var lämplig fick den inte utdelas hur som helst. Även från föräldrarnas sida verkade fokus ligga på hur aga hade utdelats, inte på att aga hade använts. Det fanns undantag med föräldrar som kritiserade aga, men det fanns också föräldrar som uttryckte uppskattning för aga i skolan eller åtminstone verkade se det som något nödvändigt ont.

6.3 Psykiskt

Av de fall som ingick i denna anmälningstyp var 2 mot män och 5 mot kvinnor. Fallen delades in i två grupper. Den första gruppen handlade om att läraren inte motiverat eleverna utan "dödat" elevernas lust att gå i skolan. Den andra gruppen handlade om att läraren hade fått eleverna att känna sig osäkra och må dåligt.

6.3.1 Fall där lusten för skolan dödas

Fall Sandberg 1 bestod av en namninsamling från föräldrar mot lärarinna Sandberg. Hon var så sträng att barn inte vågade svara under läxförhör även om de visste svaret. Hon påstods även bli skadeglad och nöjd när barnen inte kunde. Hon agade och örfilade ofta barnen. Sammantaget hade hon förstört barnens lust att lära sig. När föräldrar till barnen i klassen besökt skolan för att prata med Sandberg ska hon varit oresonlig.⁶⁷

Fall Sandberg 2 handlade om en namninsamling mot samma lärarinna, inlämnad 3 år efter den första. Här fanns mer gott att säga om Sandberg: föräldrarna medgav att hon var samvetsgrann och flitig. Samtidigt var hon alltför sträng och gav för mycket läxor, vilket dödade elevernas lust att lära sig.⁶⁸ I det tredje fallet skulle lärarinna Kilberg satt flickorna som presterat sämre i vad hon kallat "dåliga bänken". Anmälaren frågade retoriskt om lärarinnan inte förstod att hon förstörde barnens arbetsglädje.⁶⁹

Dessa fall sa något om vilka förväntningar som fanns på en lärares pedagogiska arbete: de skulle inte bara "hamra in" kunskap, utan även få eleverna att vilja lära sig och öka deras intresse. Föräldrarna och andra utomstående verkade mena att skolan inte enbart ansvarade för fostran utan även för att barnen skulle utvecklas och vilja mer. Tanken på läraren som

---

⁶⁷Namninsamling mot L Sandberg skickad till Göteborgs allmänna folkskolestyrelsen 29 januari, 1932.

⁶⁸Från överlärare till folkskoleinspektören 29 november, 1935. Namninsamling mot L Sandberg skickad till folkskoleinspektören 23 november, 1935.

⁶⁹F Augustinus K till folkskoleinspektören 9 februari, 1934.

ställföreträdande förälder som diskuterats tidigare i uppsatsen verkar här få stöd. Förväntan på lärarna verkar ha varit att de inte bara skulle ha den utbildande ambitionen att lära eleverna kunskaper utan även att de skulle försöka motivera eleverna och få dem att vilja arbeta. Lärarna skulle således inte enbart ägna sig åt fostran utan också åt omsorg.

Det skulle självfallet vara intressant att se vad de ovannämnda lärarinnorna tyckte om kritiken, men tyvärr så fanns inte svar från dessa i något av fallen. I mitt material har jag inte hittat några fall med manliga lärare där namninsamlingar förekom. I en bredare studie skulle det vara intressant att undersöka huruvida detta var ett utbrett anmälningsförfarande i landet under denna tid och om det kan ha varit så att detta i högre grad riktades mot lärarinnor men inte mot manliga lärare. Kanske skulle detta kunna bero på att förväntningarna på manliga och kvinnliga lärare skilde sig åt. Fanns det en förväntan på att kvinnliga lärare i högre grad skulle väcka kunskapslust än att disciplinera barn?

6.3.2 Fall där eleverna mått dåligt

I några fall framkom att en lärare fått eleverna att känna sig ledsna eller nervösa. I två av dessa fall var detta även kopplat till aga. Lärare Lindqvist hade agat sina elever ofta och under rituella former. Han lät eleverna hämta riset de skulle agas med och tvingade dem sedan att dra ner byxorna. I materialet framkom att barnen uppfattade skammen som värre än smärtan.⁷⁰ Detta kan exemplifieras med en pojke i klassens känslor:

Gossen hade ingivit [sic!] särskild fruktan för sin lärare, en fruktan, som bland annat tog sig uttryck däri, att han en gång, då han glömt en lärobok hemma, knappast vågade sig på att gå till skolan och blott efter en stunds övertalning förmåddes lugna sig. (Folkskoleinspektören till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936).

Lärarinna Grönvall anmäldes bland annat för att hon hade kort stubin (mot barn och vuxna), agade ofta och hade dålig kontakt med eleverna. Hon hade slagit eleverna över fingrarna så att de svullnade upp, även vid mindre felsteg. Grönvall själv menade att kritiken mot hennes sätt att hantera klassen berodde på skillnader i uppfostringsstil. Överläraren, som yttrade sig i detta ärende, medgav att lärarinnan hade gjort vissa saker fel, men lyfte också att hon var

---

⁷⁰Folkskoleinspektören till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936,

duktig och kunnig.⁷¹ Det var alltså inte hennes kompetens som var problemet utan hur hon bemötte eleverna och att hon fick eleverna att bli osäkra.

I ett tredje fall hade lärarinna Årnell blivit anmäld av några föräldrar i sin klass till överläraren. Årnell skulle ha sagt till barnen att hon nog måste hålla en kniv mot deras strupe innan de skulle lära sig något. Detta hade gjort att vissa barn var rädda för lärarinnan.⁷² I ett fjärde fall hade lärare Johan blivit anmäld av en pappa som menade att Johan hade kallat vissa elever för idioter och dumbommar. Vad eleverna tyckte om detta framgick ej. Johan hävdade att han inte hade kallat elever för idioter, men att han benämnt vissa uttalanden som idiotiska. Han medgav att han kallat barn för dumbommar och att det var dumt sagt.⁷³

I denna anmälningstyp framkom flera förväntningar på lärarna från föräldrarnas sida. Lärarna skulle inte enbart anta en överordnad position utan skulle också få eleverna att känna sig säkra i klassen. Kontakten mellan läraren och barnen uppfattades också som viktig. Möjligtvis kan dessa tankar kopplas till lärarens roll som en ställföreträdande förälder som diskuterats tidigare i uppsatsen. Som Larsson skriver förväntades läraren i sin roll som ställföreträdande förälder fostra elever. Men som Landahl skriver skedde en förändring i skolans fostransuppdrag under 1900-talets mitt: fostran skulle bidra till omsorg. Anmälarna i dessa fall verkar ha varit inne på detta spår.

Av två av fallen i denna kategori kan man också dra slutsatsen att både skolpersonalen och föräldrarna värderade kompetenta lärare: i fallet där föräldrarna erkände att Sandberg var flitig och i fallet där en överlärare ansåg att Grönvall hade brister men också var en duktig lärarinna. Det var således inte bara "mjuka värden" som räknades utan den faktiska kompetensen och kunskaper.

---

⁷¹L Grönvall till folkskoleinspektören 23 april, 1934. Syster Rosa till folkskoleinspektören 18 april, 1934. Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 5 maj, 1934.

⁷²Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 4 september, 1931.

⁷³B Johan till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 27 november, 1923. Arvid W till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 19 november, 1923.

6.4 Orättvisa

I de flesta av de studerade anmälningarna verkade anmälaren vara av åsikten att läraren hade betett sig orättvist. I fallen under denna kategorin är det dock orättvisan i sig som utgör själva grunden för anmälan. Ett av fallen handlade om en manlig lärare, tre om kvinnliga lärare. Två grupper av fall kunde urskiljas. Den ena gruppen berör fall där eleverna tvingats gå om en klass. Den andra gruppen berör fall där bestraffningen av elever ska ha gått orättvist till.

6.4.1 Fall där elever ska ha fått gå om en klass

Lärlarinna Hammarband skulle gett en flicka dåliga betyg, varför flickan måste gå om en klass. Hammarband hade inte kommunicerat de dåliga betygen och inte heller tagit flickans svåra hemförhållanden i beaktande. Hon hade även vid något tillfälle gett flickan frånvaro på orättvisa grunder. Det mest orättvisa enligt anmälaren var att en annan flicka som också fått dåliga betyg men vars föräldrar haft goda relationer med Hammarband inte behövt gå om klassen. Hammarband menade att hon hade försökt kontakta föräldrarna, men att de inte verkade intresserade av flickans skolgång, samt att hon inte varit medveten om hemförhållandena.⁷⁴ Lärlarinna Skogsberg skulle behandlat en flicka orättvist genom ovlja (det framgår inte hur), samt sänt hem flickan under ett matematikprov då hon var sjuk, varför hon varit tvungen att gå om en klass.⁷⁵

Något som tydligt lyftes i föräldrarnas förväntningar är att lärarna skulle hantera barnen med välvilja, faktorer som sjukdom och hemförhållanden skulle tas i beaktande vid betygsättning. Detta liknar de tankar om omsorg i skolan som diskuterats ovan och stödjer uppfattningen att omsorg inte är ett nytt fenomen i skolan utan att det hade en lång tradition.

6.4.2 Fall där elever blivit orättvist bestraffade

De två övriga fallen under orättvisa handlade om bestraffning av elever. Lärlarinna Burman hade anklagat en flicka för att ha fyllt i svar på sitt provformulär i efterhand. Flickans pappa hade krävt högre betyg än hon erhållit. Burman försökte ge flickan en chans att erkänna vad hon hade gjort. När erkännandet drog ut på tiden fick flickan sämre uppförandebetyg.

---

⁷⁴A Hammarband till folkskoleinspektören 8 september, 1936. Erik P till folkskoleinspektören 2 september, 1936.

⁷⁵Thune J till folkskoleinspektören 8 oktober, 1927.

Burman beklagade detta - lärarinnan kände med flickan men ansåg att hon behövde bli bestraffad. Fadern hade anmält Burman på grund av händelseförloppet.⁷⁶

Lärare Okänd ska komma på att en pojke i hans klass ha haft facit till sin matteläxa. Okänd kontaktade därför pojkens familj. Fadern hade varit mycket upprörd och hade hävdade att sonen inte alls hade haft facit hemma. Pojken å sin sida hade erkänt att han hade gjort fel och eftersom han inte misskött sig tidigare ansåg läraren att bestraffning inte behövdes.⁷⁷

Ur alla fyra fall framkom att föräldrarna hade en stark förväntan på att lärarna behandlade eleverna rättvist. Kanske är lärarnas svar på anmälningarna av större intresse för undersökningen. Hammarband menade att hon faktiskt hade försökt kontakta flickans föräldrar för att diskutera hennes betyg. Lärarna underströk i de tre fall där uttalanden från dem fanns att de faktiskt brydde sig om barnen, Burman och Okänd uttryckte även motvillighet över att behöva bestraffa sina elever.

De tankar om lärarens roll som omsorgsgivare vilka Landahl lyfter verkar här delas av både lärare och föräldrar just när det kommer till lärarnas ansvar att ta hand om sina elever. Hammarband verkade ha haft den utbildande ambitionen att hjälpa eleverna förbättra sina kunskaper, Burman och Okänd verkade uttrycka den utbildande ambitionen att stärka elevernas moraliska reglering. Burman och Okänd hade också framhållit att eleverna faktiskt hade fuskat, varför det var motiverat och rättvist att bestraffa dem. Det vill säga, lärarna framställde sig själva som rättvisa. Att vara rättvis framstod som ett viktigt ideal för flera lärare.⁷⁸

Intressant är att i samtliga 4 fall i denna anmälningstyp är föräldrarna relativt diffusa med varför de gjort en anmälan. Till skillnad mot till exempel fallen under äga och psykiskt, där det är relativt klart varför läraren anmälts, är det mindre klart här. År 2023 skulle vi säga att det är ledsamt om en elevs hemförhållanden påverkar dennes betyg negativt, men vi skulle nog inte anse att det var rättvist av läraren att ta hänsyn till hemförhållanden när eleven betygsattes.

---

⁷⁶Davidson till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 13 juni, 1945. Redogörelse av V Burman 21 juni, 1945.

⁷⁷Redogörelse från lärare till folkskoleinspektören 1930, datum saknas.

⁷⁸Detta kan kopplas till vad jag skrivit i teorin om läraren som den goda medborgaren: det var förmodligen viktigt för lärare att betona att man inte utdelade straff på måfå utan att man bara gjorde det då plikten krävde det.

6.5 Inkompetens

4 fall utgör kategorin Inkompetens. Till denna anmälningstyp räknas dels fall då lärare anmälts för bristande kunskaper, dels fall där lärare slarvat med arbetet. Två av fallen handlade om manliga lärare, två om kvinnliga lärare.

Lärare Lindqvist hade låtit sina elever göra vad de vill under lektionen medan han själv jobbat med annat. Han anklagades också för att placerat några pojkar utanför klassrummet med uppgift att hålla utkik över att andra vuxna inte dök upp. Enligt folkskoleinspektören ska Lindqvist även ignorerat lektionsschemat.⁷⁹ Lärare Persson ska tvingat en flicka gå om en klass då hon misslyckats med ett matematikprov. Flickans mor ansåg att dottern fått överdrivet mycket geografiläxa då hon ska ha haft i uppgift att skriva av hela sin lärobok, vilket gjort att hon inte haft tid med matematik. Dessutom ska klassen fått för lite matematik i skolan och geometri introducerades inte förrän i maj månad.⁸⁰ Dessa två fall rör lärare som inte skött yrkets pedagogiska funktioner på ett tillfredsställande sätt. Att föräldrarna hade krav på att lärarna skulle vara goda pedagoger är inte underligt. De andra två fallen under inkompetens är mer relevanta för min studie.

Lärlarinna Grönvall hade kritiserats för att hon skött sin hälsoklass på ett felaktigt sätt. Bland annat hade hon gett eleverna i klassen beröm när de ätit upp sin mat, vilket både sjuksköterskan på skolan och överläraren menade var fel gjort. Grönvall ska haft svårt för att knyta an till barnen. Grönvall själv menade att kritiken hon fått grundade sig i olika uppfostringsstilar.⁸¹ Detta fall vittnar om att lärare förväntades ge sina elever omsorg. Det är därför Grönvall blev anmäld, inte på grund av pedagogiska brister. Överläraren som uttalade sig om fallet menade att Grönvall hade brister men underströk att hon var en duktig lärare.⁸² Det blir således tydligt att det fanns normer i folkskolan att lärarna skulle ta hand om barnen. Möjligtvis lades särskild betoning på detta när det gällde denna klass, som var en hälsoklass. Men även att barnen tyckte om läraren var viktigt, vilket är ett ideal som borde gällt för alla klasser. Här framkom således synen på läraren som någon som skulle ge sina elever omsorg.

---

⁷⁹Folkskoleinspektören till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936. Folkskoleinspektören till Göteborgs allmänna skolstyrelse 15 september, 1936.

⁸⁰S Nordlund till Folkskoleinspektören 4 maj, 1935.

⁸¹L Grönvall till folkskoleinspektören 23 april, 1934. Syster Rosa till folkskoleinspektören 18 april, 1934.

⁸²Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 5 maj, 1934.

Som diskuterats tidigare i uppsatsen anser Landahl att läraren som omsorgsgivare blev en populär tanke runt 1900-talets mitt. Denna anmälan är från 1934 och kan således ses som en relik från den tid då denna tanke började få spridning.

Det sista fallet under inkompetens rör betygsättning. Lärarinna Wastenson hade blivit ombedd av folkskoleinspektören att redogöra för hur hon betygsatt sin klass, då alla elever fått samma betyg (det är oklart vem som anmält lärarinnan). Wastenson menade att betygsättningen var motiverad då alla elever var lika starka. Lärarinnan hade fått det anmärkt att hon inte följt de styrdokument som fanns för betygsättning. Hon lyfte att hon tolkat dessa dokument som rådgivande, men att om de var bindande skulle hon självfallet följa dem i fortsättningen. Wastenson framhöll att om dessa dokument skulle betraktas som bindande borde alla lärare vid folkskolan få en kopia av dem, samt få instruktion om hur man skulle förhålla sig till dem.⁸³ Tidigare i denna uppsats har Sjögrens tankar om läraren som en trogen tjänsteman diskuterats. I detta fall förstärks detta synsätt – lärarinnan förväntades underkasta sig rådande styrdokument. Wastenson efterfrågade enbart att dokumentens innebörd skulle tydliggöras, så det skulle bli lättare för lärare att följa dem på ett korrekt sätt.

6.6 Övrigt

Slutligen återstår anmälningstypen övrigt, som bestod av 6 väldigt varierade fall. 3 av fallen handlade om manliga lärare, 3 om kvinnliga lärare. De händelser som placerats under denna kategori hade i liten grad med behandlingen av eleverna att göra, utan handlade framförallt om något läraren hade gjort kopplat till samhället utanför skolan. De fall som hamnat under denna kategori gav därför exempel på hur lärare förväntades agera (eller kanske snarare inte agera) i relation till det omgivande samhället.

6.6.1 Fall rörande synen på läraren som plikttrogen och ordentlig

Två av fallen handlade om att lärare hade misskött sig i sin lärartjänst. Lärare Lindqvist skulle, efter att han fått kritik från folkskoleinspektören, gått i försvar och lyft upp fel som inspektören gjort. Inspektören var mycket upprörd över detta och framhöll att hans auktoritet som inspektör hotades om inget gjordes åt saken. Lindqvist ska även lagt ut en annons i en tidning om att skolan sökte en småskollärarinna, vilket han inte hade befogenhet att göra.

---

⁸³G Wastenson till folkskoleinspektören 18 september, 1948.

Polisen kopplades in för att ta reda på vem som hade lagt ut tjänsten utan skolans kännedom. Lindqvist försvarade sig med att han agerade för allmänhetens bästa. Mamman till en elev i Lindqvists klass hade antytt för inspektören att läraren hade "perversioner".⁸⁴ Inspektören hade efter att fått veta detta anmält Lindqvist till Göteborgs polismästare, då han misstänkte att det kunde vara något fel med mannens sinnesbeskaffenhet.⁸⁵

I fallet Falk så hade en chaufför kört på en kvinna som hade avlidit till följd av detta. Chauffören hade blivit stäm. Läraren Falk var en av de som drev målet mot chauffören. Falk hade kommit åt chaufförens betyg från hans skolgång och gett dem till sin advokat. Chaufförernas fackförbund hävdade att Falk missbrukade sin position och ville se åtgärder mot honom. Falk menade att advokaten hade bett om dokumenten och att han själv hade lämnat ut dem, då de var allmänna handlingar. Folkskoleinspektören kommenterade att man inte behövde ge ut dokument till vem som helst. Händelsen kom med i tidningen, vilket förmodligen innebar att den var uppseendeväckande för sin tid.⁸⁶

Som diskuterats tidigare i uppsatsen menar Sjögren att en vanlig anledning till att lärare avskedades under 1800-talet var att de vägrade underkasta sig sina överordnade. Även här under 1900-talets första hälft verkade olydnad vara allvarligt, till exempel blev inspektören mycket upprörd över att en lärare trotsade honom. Som Sjögren skrivit kan man se avskedning av lärare som en markör för att få lärarkollektivet att följa normerna på lärare. Alltså, de som inte uppfyllde kraven på den gode, plikttrögen läraren skulle sorteras bort från yrket. Båda dessa anmälningar kan exemplifiera dess tankar. Förutom att ha gjort något potentiellt olagligt har de båda lärarna tydligt brutit mot läraryrkets normer. Lindqvist hade gjort något som borde utföras av en administratör över honom, medan Falk hade missbrukat sin position. Kritik kom inte bara från inspektören utan även chaufförernas fackförbund, vilka uppenbarligen inte är en del av skolans värld. Man kan se det som att lärarna i dessa fall hotat samhällets ideal av den fromme och ärlige läraren. Även lärarna lyfte i sitt försvar idealet om

---

⁸⁴ Om beskrivningar av vad läraren gjort är att tro verkar mannen varit en pedofil och/eller sadist.

⁸⁵Folkskoleinspektören till Göteborgs allmänna skolstyrelse 15 september, 1936. Folkskoleinspektören till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936. H Lindqvist till folkskoleinspektören 25 juli, 1936. Rapport gällande H Lindqvist av polissekreterare 2 oktober, 1936.

⁸⁶Chaufförernas Fackförening Göteborg till Göteborgs allmänna skolstyrelse 29 september, 1933. Redogörelse av folkskoleinspektören efter samtal med K Falk 10 december, 1933. Tidningsartikel om Chaufför vars betyg använts mot honom i rätten, datum saknas.

den gode medborgaren: Lindqvist menade att han agerade för allmänhetens bästa, Falk att det var hans plikt att ge ut allmänna handlingar.

6.6.2 Fall rörande opassande socialt beteende

I två fall i anmälningstypen övrigt hade lärare blivit anmälda för socialt opassande beteende. Lärarinna Hammarband skulle ha berättat för vissa av föräldrarna i sin klass att en flicka skulle få gå om en årskurs. Dessa föräldrar verkade i sin tur ha berättat detta för sina barn och flickan hade blivit retad. Hammarband ansåg sig inte behöva besvara dessa anklagelser.⁸⁷ Lärare Johan ska inför sin klass ha antytt att en viss elevs pappa var okristlig. Johan menade att han inte gjort det.⁸⁸ Även här är två agerande som, förutom att vara potentiellt olagliga (förtal), verkade ha uppfattats som mycket opassande av omgivningen. Lärare skulle vara en förebild och hade här inte levt upp till detta ideal genom att ha skvallrat och pratat illa om folk.

6.6.3 Ett fall rörande förfalskning av betyg

Lärarinna Sörenson hade förfalskat sina egna betyg (vilket hon erkänt till) och blev därför anmäld till Göteborgs poliskammare.⁸⁹ Intressant är att lärarinnans kompetens inte kritiserats, utan det är för själva lagbrottet hon är anmäld.⁹⁰ Även här bottnar kritiken mot läraren i att denne inte levt upp till de normer om den gode medborgaren som fanns på läraryrket.

6.6.4 Ett fall rörande oförskämdhet

Lärarinna Landell blev anklagad då pojkar i hennes klass ska ha stört en cyklist, varefter den senare kommit fram till Landell och inlett en diskussion. När Landell frågade pojkarna i sin klass om de visst efter mannen blev denne mycket upprörd för att hon tvivlat på honom.⁹¹ Här framträder en syn på läraren som någon som skulle hålla koll på sin klass och gå utomstående till mötes. Även här verkar det således som att det fanns tankar om läraren som

---

⁸⁷A Hammarband till folkskoleinspektören 8 september, 1936. E Pettersson till folkskoleinspektören 2 september, 1936.

⁸⁸B Johan till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 27 november, 1923. Arvid W till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 19 november, 1923.

⁸⁹Anmälan mot A Sörenson till Göteborgs poliskammare 19 september, 1933. Anmälan mot A Sörenson till Göteborgs poliskammare 28 september, 1933.

⁹⁰En läkare ska också ha uttalat sig om Sörensons sinnesbeskaffenhet, men detta intyg finns inte med i den undersökta volymen.

⁹¹G Landell till folkskoleinspektören 27 januari, 1930.

den duktiga medborgaren. Tilläggas bör dock att mannen, om man ska tro Landells redogörelse, verkar vara mycket lättstött, möjligtvis obalanserad och med förväntningar på lärare som kanske inte delades av samtiden.

7. Avslutande diskussion

I detta avsnittet kommer jag försöka besvara de fyra underfrågor som presenterats tidigare i texten, för att försöka uppfylla studiens syfte: att undersöka vilka förväntningar som riktades mot lärare och deras fostransuppdrag i Göteborg mellan 1921–1948.

7.1 Vilka typer av beteenden från lärare har anmälts?

Den vanligaste anledningen till att lärare blev anmälda var att de hade agat sina elever. Men det är viktigt att notera att föräldrarna överlag inte verkade ha haft något emot aga som bestraffningsmetod i skolan: i de fall som lärare hade blivit anmälda var det för att de hade agat för hårt, enligt vissa föräldrar under misshandelsliknande förhållanden. Lärarna hade således anmälts för att de agerat på ett sätt som skadat barnen.

Att barnen på något sätt farit illa verkade överlag ha varit den vanligaste orsaken till att anmälningar gjorts. Samtliga lärare under typen psykiskt hade blivit anmälda då de på något sätt negativt påverkat elevernas känsloliv, till exempel genom att ha “dödat” deras lust för skolan. Samma tendens kunde ses för typen orättvisa, där lärarnas agerande fått elever att behöva gå om en årskurs eller lett till onödig bestraffning/skam. Även under typen inkompetens var barnens välbefinnande det väsentliga, då lärarnas bristande intresse eller förmåga hade förstört undervisningen. Att läraren skulle vara någon som behandlade barnen väl framkom därför som norm. Även om lärarna förväntades lära eleverna hyfs, straffa eleverna, till och med slå eleverna, så skulle lärarna också alltid ha elevernas bästa i åtanke. Landahl menar att lärares uppdrag som omsorgsgivare blev en central del av yrket runt mitten av 1900-talet.⁹² Mitt material kan förhoppningsvis bidra till att förklara hur denna roll växte fram: under den första halvan av 1900-talet verkar föräldrar ha varit av uppfattningen att lärares utbildande ambitioner inte enbart borde vara att förmedla kunskap till sina elever. Lärare skulle även ha som mål att hjälpa sina elever att utvecklas och motivera dem till att

---

⁹²Joakim Landahl, 2006, s 217–223.

anstränga sig mer. Läraren som den ställföreträdande föräldern har diskuterats av Larsson.⁹³ Utifrån mitt resultat verkar det som att denna roll inte enbart innebar att lärarna skulle fostra eleverna utan att de även skulle ge dem omsorg.

I fallen i kategorin övrigt har lärarna blivit anmälda för att de betett sig på ett oärligt eller oförskämt sätt. Här kunde utläsas en norm om läraren som en ärlig, ansvarstagande individ. Denna bild framkom även av de föräldrar i kategorin aga som inte direkt anmält läraren utan först besökt skolan och försökt lösa problematiken på plats. Det verkade därmed ha funnits en föreställning om att läraren ska vara en person som man kan tala förstånd med. Denna bild kan kopplas till vad Sjögren skrivit om läraren som en god medborgare, vilken skulle föregå med gott exempel. Detta ideal verkade under tidigt 1900-tal ha setts som naturligt av föräldrarna.

7.2 Fanns det någon skillnad i vad för typ av beteende manliga och kvinnliga lärare hade anmälts för?

Män hade i större grad än kvinnor anmälts för aga. Skillnaden var dock inte särskilt stor (dessutom är hela 4 aga fall riktade mot samma man). I en bredare studie som undersökte fler fall skulle det vara intressant att undersöka huruvida resultaten följde liknande trender på en nationell nivå och i sådana fall vad det berodde på. Noteras bör även att i de flesta fall där ordet misshandel används var det en man som blivit anmäld, vilket vittnar om att det kanske fanns en tendens att män agade hårdare än kvinnor. En alternativ tolkning skulle vara att kvinnor anmäldes för mildare övertramp än män, men det bör noteras att i flera fall där män agat så användes ordet misshandel inte.

Kvinnor hade i större grad än män anmälts för psykiska anledningar. I materialet fanns även två namnsamlingar mot en kvinnlig lärare, som ska ha dödat sina barns läslust. Liknande namnsamlingar finns inte mot män. I en bredare studie skulle det vara intressant att undersöka huruvida detta berodde på att kvinnliga lärare i större grad än manliga förväntades vara "mjuka" och "snälla" mot sina elever. Det vill säga, om omsorgsuppdraget sågs som viktigare än fostransuppdraget för kvinnliga lärare.

---

⁹³Germund Larsson, 2022, s 145–147.

7.3 Hur har lärarna bemött den kritik de fått?

Ett vanligt försvar som lärare lyfte vid anmälningarna var att de enbart velat få sina elever att inse att de hade gjort fel. Detta är hur de rättfärdigade utdelad åga och sänkta ordningsbetyg. De uttryckte här en utbildande ambition att forma elevernas samvete och höja deras moraliska reglering. Kopplat till detta finns det också ett argument om att läraren kände sig manad att åga en elev för att upprätthålla klassrumsordningen. Ur dessa två sorters försvar framstod idealet av läraren som någon som bokstavligen skulle slå i barnen vett. Att agera normförmedlare verkade många lärare uppfattat som sin plikt. De tog således sitt ansvar som fostrare på allvar.

Denna bild bör dock kompletteras med att många lärare också försvarade sig genom att lyfta fram att de bara ville barnens bästa. En del lärare hade även betonat att de kände med barnen och uttryckt en vilja att inte behöva bestraffa dem. Den bilden på läraren som ställföreträdande förälder som anmälarna uttryckte verkade således ha delats av lärarna. Lärarna var inte enbart intresserade av att fostra barnen till att följa samhällets normer utan uttryckte även tankar om att vilja hjälpa barnen. Både fostransuppdraget och omsorgsuppdraget verkade således ha tagits på allvar av svenska lärare i Göteborg under tidigt 1900-tal. Att lärarna faktiskt brydde sig om sitt omsorgsuppdrag kanske ledde till att det började ses som en naturlig del av deras yrke under mitten av 1900-talet.

Vissa lärare, särskilt de som blivit anmälda för fel de begått utanför klassrummet, försvarade sig genom att poängtera att de hade agerat för samhällets bästa eller genom att betona att de vördade styrdokumentet. Lärarna verkade därmed stödja idealet om läraren som en god samhällsmedborgare, även om denna typ av försvar inte var särskilt vanligt. Processen att normalisera de stadgar som fanns på lärare, vilken Sjögren menar skedde under mitten av 1800-talet, verkade således ha lyckats.⁹⁴

---

⁹⁴David Sjögren, 2022, s 85.

7.4 Vilken generell bild av läraruppdraget kan utläsas?

Som förhoppningsvis har framkommit ur detta avsnitt gav materialet en någorlunda enhetlig bild av hur en lärare i Göteborg 1921-1948 förväntades bete sig, vilket kan sammanfattas i två punkter:

-Läraren skulle vara en ställföreträdande förälder, som brydde sig om sina elever och försökte påverka deras utveckling till goda samhällsmedborgare. Läraren skulle både fostra sina elever och ge dem omsorg.

-Läraren skulle själv vara en god samhällsmedborgare, mer specifikt en resonlig och ärlig person.

8. Sammanfattning

Jag har i denna studie undersökt 29 anmälningar mot folkskollärare som gjorts i Göteborgs stad mellan åren 1921–1948. Syftet har varit att granska vilka normer om lärare och deras fostransuppdrag som framkommit ur materialet. Även om materialet är mycket varierat verkar det ge en tämligen enhetlig bild av de normer som fanns om lärare: lärare förväntades vara goda medborgare och ansvariga pedagoger som brydde sig om att både ge sina elever omsorg och att fostra dem. Dessa resultat liknar dem som tidigare studier inom ämnet kommit fram till.

Landahl menar att arbete med omsorg blev en stor del av läraryrket under 1900-talets mitt.⁹⁵ Mitt material kan förhoppningsvis ge en insikt i hur denna roll växte fram. Sjögren menar att en väsentlig del av läraryrket under mitten av 1800-talet var att läraren skulle vara en god samhällsmedborgare.⁹⁶ Från mitt material verkar det som att denna norm fortfarande rådde under första halvan av 1900-talet, åtminstone i Göteborg. Min studie kan förhoppningsvis också exemplifiera hur svenska lärare i Göteborg under första halvan av 1900-talet hade konkreta utbildande ambitioner, ibland med moralisk reglering som mål. Dessa är begrepp som diskuterats av bland annat Westberg.⁹⁷

---

⁹⁵Joakim Landahl, 2006, s 217–223.

⁹⁶David Sjögren, 2022, s 87–88.

⁹⁷Johannes Westberg, 2022, s 310–312.

9. Förslag på vidare forskning

Jag rekommenderar vidare studier att undersöka huruvida anmälningar mot folkskollärare under 1900-talet på nationell nivå följde samma trender som anmälningarna i Göteborg. Särskilt huruvida anmälningsförfarandet mot manliga och kvinnliga lärare skiljde sig på nationell nivå verkar givande att undersöka.

Ett annat förslag är att undersöka om de normer som framkommit ur detta material, vilket blivit till i en storstad, skiljer sig från de normer som framkommit vid anmälningar på landet. Spreds tankar om till exempel omsorg och moralisk reglering till storstäder före landet eller tvärtom? Att undersöka detta skulle förmodligen bidra till kunskap om hur läraryrket utvecklats i Sverige.

Källor

Arkivmaterial

Göteborgs kommun, Regionarkivet, Göteborgs kommun. allmänna skolstyrelsen, Övriga handlingar ang undervisning och elever nr 1:

A Andersson till folkskoleinspektören 24 november, 1932.
A Hammarband till folkskoleinspektören 8 september, 1936.
Anmälan mot A Sörenson till Göteborgs poliskammare 19 september, 1933.
Anmälan mot A Sörenson till Göteborgs poliskammare 28 september, 1933.
Arvid W till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 19 november, 1923.
B Johan till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 27 november, 1923.
Chaufförernas Fackförening Göteborg till Göteborgs allmänna skolstyrelse 29 september, 1933.
Davidson till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 13 juni, 1945.
E Enebrand till överläraren i Redbergs Distriktet, 24 april, 1937.
E Pettersson till folkskoleinspektören 2 september, 1936.
Erik P till folkskoleinspektören 2 september, 1936.
F Augustinus K till folkskoleinspektören 9 februari, 1934.
Folkskoleinspektören till A Andersson 22 november, 1932.
Folkskoleinspektören till allmänna folkskolestyrelsen 14 februari, 1930.
Folkskoleinspektören till gymnasiekonsult 5 juni, 1948.
Folkskoleinspektören till Göteborgs allmänna skolstyrelse 15 september, 1936.
Folkskoleinspektör till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936
G Andersson till folkskoleinspektören 11 december, 1930.
G Andersson till folkskoleinspektören 24 februari, 1930.
G Helgesson till folkskoleinspektören 7 mars, 1930.
G Landell till folkskoleinspektören 27 januari, 1930.
G Wastenson till folkskoleinspektören 18 september, 1948.
H Johansson till folkskoleinspektören, 9 december 1933.
H Lindqvist till folkskoleinspektören 25 juli, 1936
H Nilsson till barnavårdsnämnden 17 oktober, 1928.
Herr Bååt till folkskoleinspektören 16 oktober, 1927.
Inbjudan till föräldramöte från elevs fader till Folkskoleinspektören, datum saknas.
L Grönvall till folkskoleinspektören 23 april, 1934.
Läkarintyg 24 oktober, 1928.
Läkarintyg av läkare Nicolai 10 oktober, 1927.
Läkarintyg från distriktsöverläkaren till folkskoleinspektören 5 februari, 1930.
Namninsamling mot L Sandberg skickad till Göteborgs allmänna folkskolestyrelsen 29 januari, 1932.
Namninsamling mot L Sandberg skickad till folkskoleinspektören 23 november, 1935.
Redogörelse av D Lidell 1 maj, 1921.
Redogörelse av folkskoleinspektören 10 april, 1934.
Redogörelse av folkskoleinspektören efter samtal med K Falk 10 december, 1933.
Redogörelse av V Burman 21 juni, 1945.
Redogörelse från lärare till folkskoleinspektören 1930, datum saknas.
Rapport gällande H Lindqvist av polissekreterare 2 oktober, 1936.
Rapport av S Hagström 29 april, 1924.
S Nordlund till Folkskoleinspektören 4 maj, 1935.
S Sandgren till Folkskoleinspektören 9 juni, 1948.
Syster Rosa till folkskoleinspektören 18 april, 1934.
Thune J till folkskoleinspektören 8 oktober, 1927.
Tidningsartikel om Chaufför vars betyg använts mot honom i rätten, datum saknas.
Victor L till folkskoleinspektören 24 oktober, 1928.
Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 5 maj, 1934.
Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 4 september, 1931.

Litteratur

Tryckt Material

Englund, Viktor, "Fostran – ett mångfacetterat och genomsyrande fenomen" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18).

Florin, Christina, *Kampen om Katedern: Feminiserings- och professionaliseringsprocessen inom den svenska folkskolans lärarkår 1860-1906*, Acta Universitatis Umensis, NR 82, Universitetet i Umeå 1987, <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:642087/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-19).

Landahl, Joakim, *Auktoritet och ansvar - lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning*, Diss, Stockholms universitet 2006, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj99a7iyf7-AhUpR_EDHeLqAH8QFnoECBUQAQ&url=https%3A%2F%2Fjournals.lub.lu.se%2Fai%2Farticle%2Fview%2F16854%2F15234&usg=AOvVaw2FjuLGIR3N0A2zX33XEppW (Hämtad 2023-5-18).

Larsson, Germund, "Skolagens fostrande roll Från formell bestraffningsform till nödfallsåtgärd" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18).

Persson, Sven och Ingegerd Tallberg Broman, "»Det är ju ett annat jobb»: Förskollärare, grundskollärare och lärarstuderande om professionell identitet i konflikt och förändring", *Pedagogisk Forskning i Sverige*. Vol. 7 nr. 4 (2002), <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiG9YHdxP7-AhXRSPEdHbC0CegQFnoECA8QAQ&url=https%3A%2F%2Fopen.lnu.se%2Findex.php%2FFPFS%2Farticle%2Fdownload%2F1207%2F1056&usg=AOvVaw05e142LzAqONatLG1M8VK-> (hämtad 2023-5-18).

Sjögren, David, "Att tukta en lärarkår - Misskötsamma folkskolelärare och deras avsked från tjänsten 1842–1862" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18).

Westberg, Johannes "Från statsapparater och disciplin till "educationalization" och "educational ambitions" - Teoretiska perspektiv på fostran i svensk och internationell utbildningshistorisk forskning" i Viktor Englund et al. (red.), *Utbildningens fostrande funktioner: Historiska undersökningar av fostran i offentliga och enskilda utbildningsinsatser*, Uppsala Studies of History and Education, 2022, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1651508/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad 2023-5-18).

Digitalmaterial

"Dr. Jonathan Mathias Ambrosius"; *Riksarkivet*, <
<https://sok.riksarkivet.se/sbl/Mobil/Artikel/5735> > (Hämtad 2023-05-23).

Bilaga 1

Tabell 1. Register över anmälningar mot lärare¹

Fall	År	Från	Till	Lärare	Elev	Typ
D Lidell	1921	Lärare	Oklart	Man	Pojke	Aga
B Johan	1923	Förälder Pappa	Inspektör	Man	Pojke	Aga, psykiskt, Övrigt
S Hagström	1924	Lärare	Oklart	Kvinna	Flicka	Aga
G Andersson 1	1927	Förälder	Inspektör	Man	Pojke	Aga
A Skogsberg	1927	Förälder Pappa	Inspektör	Kvinna	Flicka	Orättvisa
H Nilsson	1928	Lärare	Inspektör	Man	Pojke	Aga
G Andersson 2	1928	Förälder Pappa	In	Man	Pojke	Aga

¹Göteborgs kommun, Regionarkivet, Göteborgs kommun. allmänna skolstyrelsen, Övriga handlingar ang undervisning och elever nr 1:

A Andersson till folkskoleinspektören 24 november, 1932.
A Hammarband till folkskoleinspektören 8 september, 1936.
Anmälan mot A Sörenson till Göteborgs poliskammare 19 september, 1933.
Chaufförernas Fackförening Göteborg till Göteborgs allmänna skolstyrelse 29 september, 1933.
Davidson till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 13 juni, 1945.
E Enebrand till överläraren i Redbergs Distriktet, 24 april, 1937.
F Augustinus K till folkskoleinspektören 9 februari, 1934.
Folkskoleinspektören till allmänna folkskolestyrelsen 14 februari, 1930.
Folkskoleinspektören till gymnasiekonsult 5 juni, 1948.
Folkskoleinspektör till Göteborgs polismästare 15 oktober, 1936.
G Andersson till folkskoleinspektören 11 december, 1930.
G Helgesson till folkskoleinspektören 7 mars, 1930.
G Landell till folkskoleinspektören 27 januari, 1930.
G Wastenson till folkskoleinspektören 18 september, 1948.
H Johansson till folkskoleinspektören, 9 december 1933.
H Nilsson till barnavårdsnämnden 17 oktober, 1928.
Herr Bååt till folkskoleinspektören 16 oktober, 1927.
Inbjudan till föräldramöte från elevs fader till Folkskoleinspektören, datum saknas.
Namninsamling mot L Sandberg skickad till Göteborgs allmänna folkskolestyrelsen 29 januari, 1932.
Namninsamling mot L Sandberg skickad till folkskoleinspektören 23 november, 1935.
Rapport av S Hagström 29 april, 1924.
Redogörelse av D Lidell 1 maj, 1921.
Redogörelse av folkskoleinspektören 10 april, 1934.
Redogörelse från lärare till folkskoleinspektören 1930, datum saknas.
S Nordlund till Folkskoleinspektören 4 maj, 1935.
Syster Rosa till folkskoleinspektören 18 april, 1934.
Thune J till folkskoleinspektören 8 oktober, 1927.
Victor L till folkskoleinspektören 24 oktober, 1928.
Överlärare Andersson till folkskoleinspektören 4 september, 1931.

G Andersson 3	1930	Inspektör	Göteborgs allmänna folköverstyrelsen	Man	Pojke	Aga
G Hegelsson	1930	Lärare	Inspektör	Man	Pojke	Aga
Okänd	1930	Lärare	Inspektör	Man	Pojke	Orättvisa
G Landell	1930	Lärare	Inspektör	Kvinna	N/A	Övrigt
G Andersson 4	1930	Lärare	Inspektör	Man	Pojke	Aga
S Årnell	1931	Överlärare	Inspektör	Kvinna	Klass	Psykiskt
A Andersson	1932	Lärare	Inspektör	Man	Pojke	Aga
L Sandberg 1	1932	Föräldrar i en klass	Göteborgs allmänna folkskolestyrelse	Kvinna	Klass	Aga, psykiskt
K Falk	1933	Chaufförernas Fackförening Göteborg	Göteborgs Folkskolestyrelsen	Man	N/A	Övrigt
A Sörenson	1933	Anonym	Göteborgs poliskammare	Kvinna	N/A	Övrigt
H Johansson	1933	Lärare	Inspektör	Kvinna	Flicka	Aga
L Grönvall	1934	Skolskötarska	Inspektör	Kvinna	Klass	Aga, psykiskt, Inkompetens
I Jonasson	1934	Inspektör	Oklart	Kvinna	Pojke	Aga
H Kilberg	1934	Oklart	Inspektör	Kvinna	Flickor	Psykiskt
L Sandberg 2	1935	Föräldrar i en klass	Inspektör	Kvinna	Klass	Psykiskt
O Persson	1935	Förälder Mamma	Inspektör	Man	Pojke	Inkompetens
A Hammarband	1936	Lärare	Inspektör	Kvinna	Flicka	Orättvisa, Övrigt
H Lindqvist	1936	Inspektör	Polismästare	Man	Klass	Aga, Psykiskt, Inkompetens, Övrigt

E Enebrand	1937	Lärare	Överlärare	Man	Pojke	Aga, orättvisa
V Burman	1945	Förälder Pappa	Inspektör	Kvinna	Flicka	Orättvisa
S Sandgren	1948	Inspektöre n	Gymnastik konsult på skolan	Man	Pojkar	Aga
G Wastenson	1948	Lärare	Inspektöre n	Kvinna	Pojkar	Inkompetens

Bilaga 2

Fall A Andersson²

A Andersson-1:

Datum: 24 nov 1932

Från: Lärare

Till: Göteborgs stads folkskoleinspektör

Lärares kön: Man

Elevens kön: Pojke

Anmälningens anledning: Läraren har gett en pojke aga och sedan inte lyssnat på föräldrarnas klagomål

Typ av anmälning: Aga

Detaljer: Läraren har gett en pojke lätt aga (enligt läraren) efter dåligt uppförande. Han har sedan inte lyssnat på föräldrarnas aggressiva klagomål. Pojken verkar ha förts av föräldrarna till en läkare som menar att pojken har farit illa. Skolläkaren verkar inte instämma.

A Andersson-2:

Datum: 22 nov 1932

Typ: Meddelande från folkskoleinspektören till läraren

Detaljer: Inspektören har tagit del av moderns anmälan (denna finns inte i volymen). Läraren har tidigare agat pojken då han varit olydig, vilket uppskattades av modern så att pojken lärde sig vad som kunde ske om han inte skötte sig. Läraren ska ha varit burdus i sin bestraffning och förolämpat modern när denne försökte tala med honom. Inspektören har även tagit del av uttalandet från läkaren som modern förde pojken till. Enligt denna ska pojken vara psykopat, varför aga var olämpligt att ge. Inspektören kräver ett uttalande från läraren.

---

²Göteborgs kommun, Regionarkivet, Göteborgs kommun. allmänna skolstyrelsen, Övriga handlingar ang undervisning och elever nr 1:

A Andersson till folkskoleinspektören 24 november, 1932.

Folkskoleinspektören till A Andersson 22 november, 1932.